

הצורך בשני פירושים

הקושי בפירוש הראשון הוא:

דוחק גדול לפרש כי בשנת הארבעים שינו את הארון והוסיפו לו דף (ראה לעיל).

הקושי בפירוש השני הוא:

פשטות הלשון "מצד ארון" משמעו מצד הארון, לא בתוך הארון.

ומכיון שהפירוש הראשון מוקשה לא פחות מהפירוש השני, מקדים "נחלקו בו חכמי ישראל", לומר ששני הפירושים שקולים הם.

לא, כח

הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושטריכם ואדברה באזניהם את הדברים האלה ואעידה בם את השמים ואת הארץ

הקהילו אלי: ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר (בהעלותך י, ז) עשה לך, ולא השליט יהושע עליהם, ואף בחייו נגזרו קודם יום מותו, לקיים מה שנאמר (קהלת ח, ט) ואין שלטון ביום המות.

צריך ביאור:

א. מדוע מעתיק בדיבור המתחיל גם מלת "אלי".

ב. מה קשה בכתוב.

(בשפתי חכמים מפרש שלרש"י הוקשה "אמאי לא כתיב שיתקעו, כמו דכתוב בפרשת בהעלותך כשיקהיל אותם" (ואין לומר שהכוונה ב"הקהילו" היא בחצוצרות, כנהוג בשעת הקהלה, שהרי ציווי זה נאמר אל הלויים (פסוק כה), והתקיעה בחצוצרות היתה על ידי הכהנים). וקשה: לפי זה הי' לו לומר בקיצור "ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל, לקיים מה שנאמר ואין שלטון ביום המות". בשפתי חכמים מתרץ ש"אם הי' יהושע שולט בהם אחרי מות משה היו תוקעים בהם אף אותו יום שמת משה". אבל עדיין קשה - לכל לראש הי' לו לתרץ מדוע לא השתמש משה בחצוצרות, ורק אחר כך הי' צריך להוסיף "ולא השליט יהושע עליהם ואף בחייו נגזרו קודם יום מותו".

ג. "ולא השליט יהושע עליהם" - לכאורה הי' לו לומר "ולא השתמש יהושע בהם" (וכיוצא בזה).

והביאור:

בתחלת הפרשה (פסוק ב) נאמר "לא אוכל עוד לצאת ולבא", ורש"י מפרש "איני רשאי, שניטלה ממני הרשות וניתנה ליהושע". ובפסוק ז פירש "דבר אחד

לדור ולא שני דברים לדור". נמצא איפוא, שיהושע כבר הי' מנהיג הדור. וקשה: לפי זה הי' יהושע צריך להקהיל את העם, ומדוע נעשה הדבר על ידי משה - "הקהילו אלי"?

כדי לתרץ שאלה זו מקדים רש"י שאלה אחרת, "ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל", כי מהתשובה לשאלה זו מובנת גם התשובה לשאלה הראשונה:

מזה שאנו אומרים "עשה לך, ולא השליט יהושע עליהם" - אף שמדובר ביהושע, שהי' מנהיג וממלא מקומו של משה - מוכח שלא כל עניני משה עברו ליהושע, כי שליטת משה היתה נעלית משליטת יהושע (ראה רש"י פינחס (כו), כ): "פני משה כחמה, פני יהושע כלבנה"). זהו "ולא השליט יהושע עליהם" - שליטת משה לא עברה ליהושע בשלימות. מוכן, איפוא, שכל עוד שהי' משה בחיים (אפילו לאחר ש"ניטלה ממני הרשות וניתנה ליהושע") לא הי' מקום לכך שיהושע יקהיל את העם (בפני משה), שהרי היו דברים שלא עברו ליהושע. שבהם הי' משה השליט היחיד.

ולאחר שמתרץ את השאלה בכללות הענין (מדוע הקהיל משה את העם ולא יהושע) הוא מתרץ שאלה פרטית (מדוע לא השתמש משה בחצוצרות) - "ואף בחייו נגנזו קודם יום מותו, לקיים מה שנאמר ואין שלטון ביום המות".

לשון חכמים

רש"י מדייק "ואף בחייו נגנזו קודם יום מותו", ולא שנגנזו ביום מותו.

וטעמו ונימוקו עמו:

החצוצרות נגנזו, בפשטות, כדי שלא יכשלו בהם אנשים שהי' אסור להם לתקוע בהם, ועל דרך פירושו בפרשת אחרי (טז, כג) לגבי בגדי כהן גדול ביום הכיפורים (ואין צריך לדחוק בפירוש השפתי חכמים). ומכיון שביום מותו לא היו ראויים לשימוש (כי "אין שלטון ביום המות"), הוצרך לגונזם קודם יום מותו, קודם תחלת האיסור, כך שלא יהי' מכשול אף למקצת היום.

יינה של תורה

הביאור הפנימי של "אין שלטון ביום המות" הוא: שליטה מורה על שייכות בין השולט והנשלט, זוהי הגבהה והתנשאות שבערך אל העם; ואילו ביום מותו התעלה משה לגמרי מהעם - "אין שלטון ביום המות".

ניתן אולי לחשוב, אם כן, שכיום זה לא הי' משה קשור חס ושלום לישראל. לכן אומר הכתוב שגם כשעמד בדרגה זו אמר משה "הקהילו אלי", כי ישראל הם

(בעצם) דבר אחד עם (העצם של) משה. ובלשון רש"י (חקת כא, כא): "משה הוא ישראל וישראל הם משה".

זהו הטעם הפנימי לכך שלא נקהלו באמצעות חצוצרות: השימוש בחצוצרות מורה שהקהלה זו דורשת יגיעה וטרחא, ואילו בהקהלת ישראל אל משה ביום מותו (כשמתגלה העצם שלו) מתגלה הקשר העצמותי בין משה לישראל.

לכן היתה ההקהלה על ידי הלויים, ולא על ידי הכהנים, כי כהנים הם בחינת חסד, המשכה מלמעלה למטה, ולויים - גבורה, העלאה מלמטה למעלה. והקהלת ישראל אל משה כפי שהוא עומד בהעלאה, ביום מותו (למעלה מבחינת "שלטון"), הוא על ידי הלויים, המעלים את ישראל לדרגת משה.

ההקהלה על ידי הלויים, ולא על ידי הכהנים, כי כהנים הם בחינת חסד, המשכה מלמעלה למטה, ולויים - גבורה, העלאה מלמטה למעלה. והקהלת ישראל אל משה כפי שהוא עומד בהעלאה, ביום מותו (למעלה מבחינת "שלטון"), הוא על ידי הלויים, המעלים את ישראל לדרגת משה.